

LIHULA MUINSUSKAITSEALA KAITSEKORRA KOOSTAMISE TÖÖRÜHMA
KOOSOLEKU PROTOKOLL nr 2 24.01.2022

osavõtjad	asutus	telefon	e-mail	kohal
Helle-Triin Hansumäe (HTH)	Muinsuskaitseamet Pärnumaa nõunik töörühma juht	+372 51916225	helle-triin.hansumae@muinsuskaitseamet.ee	+
Eero Heinloo (EH)	Muinsuskaitseamet Arheoloogianõunik	+372 51964752	eero.heinloo@muinsuskaitseamet.ee	+
Anton Pärn (AP)	Arheoloogia spetsialist	+372 5097306	anton.parn@salm.ee	+
Margus Källe (MK)	Lääneranna Vallavalitsus Planeeringute spetsialist	+372 56655521	margus.kalle@laanera nnavald.ee	+
Rein Kruusmaa (RK)	Lääneranna Vallavalitsus	+372 5691 8607	Rein.kruusmaa@laa nerannavald.ee	+

Koosoleku toimumiskoht: Lääneranna Vallavalitsus, Jaama tn 1, Lihula

Aeg: 13.00-16.00

Juhataja ja protokollija: Helle-Triin Hansumäe

Koosoleku pädevus: töörühm oli pädev otsuseid vastu võtma.

PÄEVAKORD:

1. Kaitsekorraks vajaminevad uuringud
2. Muinsuskaitseala väärtused ja nende kaardistamine. Kas Lihulas on põhjendatud muinsuskaitseala jätkamine? Millised on tunnetatavad väärtused vanalinnas/muinsuskaitsealal? Kui mõtled vanalinnale, siis mis tuleb esmalt silme ette? Mida ja kuidas tuleks teha, et neid tunnetatavaid väärtusi kaitsta? Kuidas saab muinsuskaitseala panustada linna arengusse? Kuidas parandada koostööd pärandi hoidmisel ja arendamisel? Mida saame ise ära teha?

1. Kaitsekorraks vajaminevad uuringud

- a. Muinsuskaitseala hoonete inventeerimine – koostas Eesti Kunstiakadeemia, tehtud
- b. Arheoloogilised uuringud piiride täpsustamiseks – Anton Pärn, Eero Heinloo
- c. Krundipiiride ajaloo analüüs – MKA, Martti Veldi
- d. Muinsuskaitsealale avanevate vaadete analüüs – teeme töörühmaga
- e. Väärtusliku haljastuse kaardistamine – teeme töörühmaga

Muinsuskaitseala piiri peaks täpsustama ja viima mööda kehtivaid kinnistupiire.

AP tutvustas arheoloogiliste uuringute võimalikke asukohti. Heina tänava juures olev muinsuskaitseala laiendus tundub ebaloogiline – ala jääb ajaloolisest liikumisteest väga

kõrvale. Ka on ja oli ala asustuseks liiga madal. Teine ala, mida peaks uurima on kunagise Antoniuse kabeli piirkond – Lossimäe kinnistu piirkond.

Muinsuskaitseala võimalik piiri ettepanek - <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/link/V/Sesmmf>.

Joonis 1 Töörühma esialgne piiri ettepanek (punase pinnaga tähistatud ala), millega tööd jätkata ja täpsustada peale arheoloogiliste uuringute valmimist.

2. Muinsuskaitseala väärtused ja nende kaardistamine.

a. Kas on põhjendatud Lihulas muinsuskaitseala jätkamine?

Töörühm on seisukohal, et muinsuskaitseala on vajalik ja õigustatud. Säilinud ajalooline tänavate struktuur (sh hoonestuse struktuur), detailid (abihooned, kiviaiad), hooned, arheoloogiline kihistus väärivad riiklikku kaitset.

Lihula eripära tuleb selgelt esile ja on kindlasti Eesti kontekstis unikaalne. Märkimisväärne on Lihula puhul see, et asustuse kujunemist muinasajast kuni tänaseni välja on võimalik jälgida lausa horisontaalsel teljel. Alustades linnusest ja liikudes piki Tallinna maanteed linnast välja. Kõik erinevad ajaloolised kihistused, katkestused, juurde- ja peale ehitused on selgesti nähtavad ja tajutavad. Lihula areng muinasaegsest keskusest piirkondlikult jõukaks ja toimekaks 18/19.-20. sajandi alguse maa-asulaks on ka täna selgelt silmatav. Teisalt on meil tegemist ühe vanima asustuskeskusega, ka teatud mõttes ühe keskpunktiga (Eestimaa esimese piiskopi keskuse 1211 asukohta seostatakse Lihulaga).

Väljavõte AP Lihula artiklist (peale koosolekut juurde saadetud täpsustus):

Henriku Liivimaa kroonikas nimetatakse Lihulat kui castrum Lealensis. Koha laiemat tuntust ilmestab fakt, et 1211. aastal pühitses Riia piiskop Albert piiskopiks Theoderichi, Dünamünde (Daugavgrīva) kloostri abti, lubades talle piiskopkonna Eestimaal. Uue piiskopkonna keskust on seostatud Lihulaga. Esmakordselt mainitakse Lihulat ürikuis tulevase piiskopkonna keskusena 1220. aastal. Samal suvel sai ristiretkel Ridalasse rootslaste tugipunktiks Lihula linnus, mille saarlased peagi vallutasid ja maha põletasid. Pärast Saare–Lääne piiskopkonna moodustamist 1228. aastal sai Lihulast piiskopi esimene residents. 1238. aastal sõlmis piiskop Heinrich orduga lepingu Lihulasse linnuse (sks Stenberch), katedraali ja nende juurde kuuluva aleviku rajamise kohta.

Need varased arengud Lihula linnaruumis on veel tänagi täheldatavad ja jälgitavad. Ruumi suur potentsiaal seisneb varasemate ehitusjälgede (hoonestus) heas säilivuses pinnases ning see ulatuslik maa-alune varemetepark on unikaalne leiu- ja linnaehituslik uurimiskompleks. Võimaldades jälgida asustuse arengus murrangulist perioodi muinasaja lõpus ja keskaja alguses. See teeb antud koha kindlasti unikaalseks, sest mujal Eesti keskaja keskustes sellisteks uuringutekshilisema aja ehitustegevuse tõttu puudub. Räägime Eesti varase keskaja linnaehituse unikaalsest ladestunud maa-alusest andmebaasist.

b. Millised on tunnetatavad väärtused vanalinnas/muinsuskaitsealal?

Ajaloolisus – linnus, mõis, kirik, kaupmeeste elamud. Lihula ajalooline linnaruum toimib visualiseeritud ajateljena.

c. Kui mõtled vanalinnale, siis mis tuleb esmalt silme ette?

Ajalooline hoonestus - säilinud suures osas algupärasena. Ajaloolised verandad võiks võimalusel taastada, kuna see oli Lihulale iseloomulik.

d. Mida ja kuidas tuleks teha, et neid tunnetatavaid väärtusi kaitsta?

Tuleb kodanikke juhendada ja õpetada. Ainult rahalisest toetusest ei piisa. Selleks, et päästa detaile, mis loovad piirkonna individuaalsuse, tuleb kodanikke nõustada ja seletada neile antud

detailide väärtusi. Võimalusel luua ka kohalik restaureerimistoetus, mis toetaks kohalike detailide restaureerimist. Luua restauraatoritega võrgustik, et kohalikul oleks lihtsam spetsialistini jõuda.

e. Kuidas saab muinsuskaitseala panustada linna arengusse?

Linna oma identiteet, eripära ja väärtus on linnale tugevus.

f. Kuidas parandada koostööd pärandi hoidmisel ja arendamisel?

Eelduseks on toimiv koostöö nii omanike, omavalitsuse, ameti ja kodanike vahel.

g. Mida saame ise ära teha?

Olles eeskujuks – korrektne tegevus Lihula mõisas, õigeusu kiriku varemete konserveerimisel ja näiteks Tallinna mnt 35 hoone rekonstrueerimisel toimib parima kaugele ulatuva positiivse mõjutajana. Õigeid võtteid ehitusel ja restaureerimisel kasutanud omanikke võiks tunnustada.

Järgmine töörühma kohtumine toimub **07.02.2022 Lihulas**.